

Regional mobilitet i arbeidsstyrken

Bruttostrømsanalyser og tilbudssidetilpasninger i de regionale arbeidsmarkedene

Lasse Sigbjørn Stambøl

I denne artikkelen oppsummeres resultater fra en analyse av sammenhenger mellom geografisk mobilitet og status på arbeidsmarkedet. Analysen viser at arbeidsledige har en betydelig større mobilitet mellom fylkene enn sysselsatte. Arbeidsledige som flytter, har dessuten en betydelig større tilbøyelighet til å oppnå et arbeidsforhold enn arbeidsledige som ikke flytter. På den annen side viser geografisk mobile sysselsatte en større tilbøyelighet til å ende opp som arbeidsledige eller å trekke seg ut av arbeidsstyrken enn hva tilfelle er med sysselsatte som ikke flytter. Flytteprosessen har bidratt til en viss regional omfordeling av arbeidsstyrken. De sentrale østlandsregionene har hatt størst tiltrekningskraft både på arbeidsledige og sysselsatte. Størst regional ubalanse i flyttingene er observert blant arbeidsledige som oppnår et arbeidsforhold og blant sysselsatte som fortsetter å være sysselsatte også i tilflyttingsregionen

Innledning

Denne artikkelen viser noen resultater fra et større nordisk forskningsprosjekt¹. Prosjektet har som tema å sammenlikne regionale flytteprosesser i nordiske land med utgangspunkt i situasjonen på arbeidsmarkedet. Artikkelen gjengir resultater fra første fase i hovedprosjektet med spesiell vekt på analysene foretatt i Norge.

Målsettingen for denne fasen var å gjennomføre en beskrivende analyse av flytting mellom län i Finland og Sverige og fylker i Norge. Undersøkelsene er gjennomført som bruttostrømsanalyser, der arbeidsledige og sysselsatte flytteres endring av arbeidsmarkedsstatus og tilpasninger på de regionale arbeidsmarkedene er fulgt gjennom perioder med oppgangs- og nedgangskonjunktur. Analysene er så langt konsentrert om tilbudssidetilpasningene i de regionale arbeidsmarkedene. Prosjektgruppen vil senere utvide bruttostrømsanalysene til også å omfatte etterspørselssiden i en mer helhetlig analyse av den geografiske mobilitets årsaker og konsekvenser. Mer utfyllende informasjon om de første fasene i prosjektet er blant annet å finne i Stambøl (1996,1997).

Analysene er basert på et omfattende datamateriale som er tilrettelagt for å følge personene gjennom to to-årsperioder. Som eksempel på en periode med konjunkturedgang i

Norge har vi valgt årene 1988 og 1989, med klar tendens til nedgang i sysselsettingen og økning i arbeidsledigheten, mens årene 1994 og 1995 er valgt som eksempel på en oppgangsperiode. I disse årene var det en klar sysselsettingsvekst som bidro til en begynnende reduksjon i arbeidsledigheten etter at toppen var nådd i 1993.

I den første fasen av hovedprosjektet har det vært viktig å analysere hvor omfattende flytteatferden er hos arbeidsledige og sysselsatte i ulike sosioøkonomiske grupper. Videre har det vært av interesse å undersøke i hvilken grad arbeidsledige endrer sin status på arbeidsmarkedet ved å foreta flyttinger mellom fylkene, og da spesielt med tanke på overgang til sysselsetting. Det er sammenliknet endring av sysselsettingsstatus blant arbeidsledige som flytter og arbeidsledige som lar være å flytte. Et sentralt spørsmål er om flytting øker sannsynligheten for at arbeidsledige oppnår et arbeidsforhold. På tilsvarende måte har det vært av interesse å analysere i hvilken grad sysselsatte flyttere beholder sin status på arbeidsmarkedet særlig i forhold til sysselsatte som ikke flytter.

Datagrunnlag, definisjoner og metode

For å besvare de problemstillingene som er reist i innledningen har det vært nødvendig å benytte et bredt spekter med individdata, der hvert individ følges gjennom hver av undersøkelsesperiodene. Datakildene som er benyttet er registerbaserte og omfatter hele befolkningen i alderen 16-74 år.

Lasse Sigbjørn Stambøl, forsker ved Seksjon for offentlig økonomi og personmodeller. E-post: lasse.sigbjorn.stambol@ssb.no

1 Dette nordiske forskningsprosjektet er et flerårig forskningssamarbeid mellom Finland, Sverige og Norge, og består av forskere fra Universitetet i Oulu/Forsknings- og utviklingscentralen i Kajana, Den Kungliga Tekniska Högskolan (KTH) i Stockholm, Institutet för regionalforskning (SIR) i Östersund og Statistisk sentralbyrå i Oslo. Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå har hatt koordineringsansvaret for gjennomføringen av dette prosjektet, og innehar også sekretariatfunksjonen. Nordisk Ministerråd (Arbeidsmarkedsutvalget) har vært oppdragsgiver for denne fasen av det nordiske samarbeidsprosjektet.

Som regional inndeling i de norske analysene er det tatt utgangspunkt i fylkene. Med tanke på analyse av flytting hos arbeidsledige og sysselsatte, er det ikke helt uvesentlig om man velger en aggregert eller disaggregert regional inndeling (se Stambøl (1990,1991,1994) og Stambøl et al. (1998)). En betydelig andel av flyttingene foregår lokalt, uten at de arbeidsledige skifter arbeidsmarked å søke på eller at de sysselsatte skifter arbeidsplass. Noe av poenget med en analyse av flytting hos personer i arbeidsstyrken bør være å gi en indikasjon på at personene orienterer seg i retning av andre arbeidsmarkeder. Valg av fylkesnivået som regional enhet er derfor mer egnet enn kommunenivået i denne analysesammenheng. I de fleste tabellene er imidlertid antall flyttinger over fylkesgrensene summert til nasjonalt nivå, mens noen netto-effekter av flytteprosessene er gjengitt for syv regioner.

Flyttedataene som benyttes i analysen er hentet fra Det sentrale personregisteret. Dataene er bearbeidet og lagt til rette for interaktive analyser mellom par av fylker og par av regioner for hver av periodene 1988-89 og 1994-95. Som definisjon på geografisk mobilitet er det benyttet personer med forskjellig bostedsfylke per 1.1 det første og andre året i hver av undersøkelsesperiodene. Personer som har foretatt mer enn én flytting mellom fylkene i løpet av hver av periodene får kun registrert flytting mellom første og siste bostedsfylke.

Arbeidsmarkedsmobilitet, definert som skifte av status på arbeidsmarkedet, følger det samme definisjonsmønster som geografisk mobilitet, ved at personenes status på arbeidsmarkedet det første året i hver av undersøkelsesperiodene sammenliknes med arbeidsmarkedsstatus det påfølgende året. Som inndeling av arbeidsmarkedsstatus er det benyttet sysselsatte, arbeidsledige og personer utenfor arbeidsstyrken. I tillegg opereres det med en egen gruppe bestående av personer som både har vært sysselsatte og arbeidsledige i hvert av de aktuelle observasjonsår. Dette har sammenheng med definisjonen av arbeidsledighet, som er satt til minimum én måned registrert ledighet i løpet av undersøkelsesåret ifølge Arbeidsdirektoratets register over helt

arbeidsledige. Antall arbeidsledige i analysen blir derfor betydelig høyere enn det som ville fremkommet av en definisjon av antall registrerte arbeidsledige på et bestemt tidspunkt. Sysselsettingstallene er hentet fra forskjellige registrerte datakilder, som Arbeidstaker-/arbeidsgiverregisteret, Bedrifts- og foretaksregisteret, Ligningsregisteret, Sjømannsregisteret og Momsregisteret. Gruppen sysselsatte/arbeidsledige omfatter dermed sysselsatte personer som også har vært arbeidsledige i deler av undersøkelsesåret. Alle registrerte arbeidsledige er videre inndelt etter kort- og langtidsledighet, definert som henholdsvis 1-6 måneder arbeidsledighet og mer enn 6 måneder arbeidsledighet. I analysen har det videre vært av interesse å skille mellom arbeidsledige som mottar dagpenger og de som ikke gjør det. Etter noe bearbeiding av datagrunnlaget opereres det med en todeling av de arbeidsledige etter om de har mottatt dagpenger eller ikke (se figur 1, hvor også videre inndeling i persongrupper er vist).

Med bakgrunn i disse definisjoner og inndelinger, har aggregeringer over individdata gitt muligheter til å foreta analyser av flyttetilbøyelighet og flyttemønster gitt forskjellig sosioøkonomisk tilhørighet og ulik status på arbeidsmarkedet. Første del av hovedprosjektet har først og fremst hatt som målsetting å gi en beskrivende analyse av den geografiske mobiliteten gitt ulike kjennetegn, samt foreta sammenlikninger med den mobiliteten som foregår mellom de ulike statusgrupper i hver av regionene. Til forskjell fra tidligere analyser basert på tverrsnittsdata (se Stambøl (1995a,b)), er undersøkelsene basert på bruttostrømsanalyser, hvor personene følges gjennom hver av undersøkelsesperiodene. Det sentrale ved denne analysen er at personene også gis kjennetegn etter at flyttingene er foretatt, slik at spørsmål om hvilken status på arbeidsmarkedet flytterne oppnår, kan besvares. For å sammenlikne flytternes statusmobilitet på arbeidsmarkedet med tilsvarende mobilitet hos personer som ikke flytter, har det vært nødvendig å tilrettelegge tilsvarende datagrunnlag, som beskrevet over, for alle personer i yrkesaktiv alder.

Figur 1. Persongruppene etter ulik status i forhold til arbeidsmarkedet

Med i arbeidsstyrken				Utenfor arbeidsstyrken
Helt arbeidsledige			Sysselsatte	
Helt arbeidsledige som også har vært sysselsatte i deler av året				
Arbeidsledighetstrygd		Ikke arbeidsledighetstrygd		
Ledig 1-6 mnd.	Ledig > 6 mnd.	Ledig 1-6 mnd.		
Videre inndeling av alle grupper etter status i utgangsåret for: Kjønn Alder: 16-24 år, 25-44 år, 45-74 år (per 1.1. det første året i hver av periodene) Utdanning: Uoppgitt utdanning, grunnskole, videregående utdanning, høyere utdanning (per 1.10. i 1987 og 1993) Ekteskapelig status/samlivsstatus: Enslig, gift eller registrert samboende (status det første året i hver av periodene) .				

Flyttetilbøyelighet blant arbeidsledige og sysselsatte

Det er grunn til å forvente forskjeller i flyttetilbøyelighet mellom arbeidsledige og sysselsatte. Arbeidsledige er ikke bundet opp av et arbeidsforhold, og er således mer fleksible med tanke på mobilitet, mens sysselsatte må vurdere eventuell mobilitet ut fra et eksisterende arbeidsforhold.

Analysene har vist at det har vært en forholdsvis omfattende geografisk mobilitet blant arbeidsledige i Norge i begge undersøkelsesperiodene. Totalt sett har det vært noe høyere mobilitet blant arbeidsledige kvinner sammenliknet med arbeidsledige menn. Det har nesten gjennomgående vært en økende flyttetilbøyelighet med stigende utdanningsnivå. Arbeidsledige med videregående utdanning har en vesentlig høyere flyttehyppighet enn arbeidsledige med bare grunnskoleutdanning, mens flyttehyppigheten blant arbeidsledige med høyere utdanning er om lag tre ganger så stor som hos arbeidsledige med grunnskoleutdanning og nesten dobbelt så stor som hos arbeidsledige med videregående utdanning. Videre har det vært en betydelig høyere mobilitet blant arbeidsledige med kort ledighetsperiode sammenliknet med de langtidsledige. Det har vært en gjennomgående tendens i begge undersøkelsesperiodene til at arbeidsledige som bor alene eller i uregistrert samboerforhold har en betydelig høyere mobilitet enn arbeidsledige som er gift eller bor i registrerte samboerforhold. Til slutt er det påvist større mobilitet blant arbeidsledige som ikke mottar

arbeidsledighetstrygd enn blant arbeidsledige som mottar trygd.

Flyttehyppigheten blant sysselsatte i disse periodene følger omtrent det samme sosioøkonomiske mønster som hos de arbeidsledige, ved at sysselsatte kvinner viste noe større mobilitet enn sysselsatte menn, samtidig som det gjennomgående var en klart økende flyttetilbøyelighet med stigende utdanningsnivå i begge undersøkelsesperiodene.

Flyttehyppigheten både hos arbeidsledige og sysselsatte har vært noe høyere under perioden med lavkonjunktur på slutten av 1980-tallet enn under oppgangsperioden på midten av 1990-tallet. Dette er noe uventet ut fra en forventning om at oppgangskonjunktur medfører at det blir flere arbeidsplasser å flytte til samtidig som det brer seg en større optimisme i arbeidsstyrken. På den annen side vil imidlertid en oppgangskonjunktur føre til at det blir noe lettere å oppnå et arbeidsforhold i de lokale arbeidsmarkedene. En annen faktor som er verdt å nevne er at lavkonjunkturperioden 1988-89 kom tett etter en meget sterk høykonjunkturfase, mens oppgangsperioden i årene 1994-95 fulgte tett etter en nedgangstid på arbeidsmarkedet. Det er mulig at hverken den pessimisme som følger perioder med lavkonjunktur eller den optimisme som følger perioder med oppgangskonjunktur hadde fått tid til å feste seg. Ytterligere en viktig faktor er at nivået på arbeidsledighetstallene var betydelig høyere i oppgangsperioden 1994-95 enn de

Tabell 1. Flytterater for helt arbeidsledige personer i 1988-89 (lavkonjunktur) og 1994-95 (oppgangskonjunktur) i forhold til flytterater hos helt sysselsatte personer. Etter kjønn, alder og utdanning. Alle fylker. Indeks for sysselsatte flyttere = 100

Alder og utdanning	Menn		Kvinner	
	1988-1989	1994-1995	1988-1989	1994-1995
Alle aldersgrupper				
Uoppgitt utdanning	306	240	188	211
Grunnskole	379	383	465	525
Videregående utdanning	229	285	262	325
Høyere utdanning	277	259	319	321
Gjennomsnitt	259	247	270	279
16-24 år				
Uoppgitt utdanning	292	633	189	274
Grunnskole	184	302	198	313
Videregående utdanning	121	159	138	160
Høyere utdanning	118	88	127	172
Gjennomsnitt	138	163	140	167
25-44 år				
Uoppgitt utdanning	314	182	169	141
Grunnskole	361	284	343	375
Videregående utdanning	273	279	277	274
Høyere utdanning	266	236	325	268
Gjennomsnitt	275	225	234	217
45-74 år				
Uoppgitt utdanning	209	213	175	407
Grunnskole	243	320	354	299
Videregående utdanning	349	323	455	408
Høyere utdanning	204	248	203	290
Gjennomsnitt	253	274	312	322

var i årene 1988-89, mens nivået på sysselsettingen kun var iferd med å innhente sysselsettingsnivået fra slutten av 1980-tallet. En spesiell geografisk forklaring er at utflyttingen av arbeidsledige fra Osloregionen var betydelig lavere i 1994-95 enn i årene 1988-89.

I tabell 1 er det i indeksform vist hvor store flytteratene hos arbeidsledige har vært i forhold til flytteratene hos de sysselsatte. Tallene viser at arbeidsledige flyttere har hatt større mobilitet enn sysselsatte i samtlige grupper med unntak av høyt utdannede menn i den yngste aldersgruppen under oppgangsperioden på 1990-tallet. Både hos menn og kvinner var flyttehyppigheten blant arbeidsledige totalt mellom 2,5 - 3 ganger så stor som hos de sysselsatte. Arbeidslediges relativt høyere mobilitet var mest fremtredende blant arbeidsledige med bare grunnskoleutdanning, der flyttehyppigheten blant arbeidsledige kvinner var over fem ganger så stor som hos sysselsatte i perioden med oppgangskonjunktur. Ellers var det relativt små forskjeller i forholdet mellom arbeidslediges og sysselsattes flytterater i de to undersøkelsesperiodene når man betrakter gruppene totalt.

Geografisk mobilitet og skifte av status hos helt arbeidsledige

I dette avsnittet er oppmerksomheten konsentrert om analyse av geografisk mobilitet hos helt arbeidsledige personer og i hvilken grad helt arbeidsledige oppnår å skifte status etter at flyttingene er foretatt. Arbeidsledige personer vil ikke bare søke arbeid i sine lokale arbeidsmarkeder, men vil også søke arbeid i andre regioner. Dette foregår bl.a. ved at arbeidsledige søker arbeid i andre regioner for så å foreta en flytting etter at et arbeidsforhold er inngått, eller

de flytter først for så å søke arbeid på sitt nye bosted. Det kan forventes at arbeidsledige som er geografisk mobile lettere vil oppnå et arbeidsforhold sammenliknet med de muligheter de har dersom de kun søker arbeid i sine lokale arbeidsmarkeder. Forventningen er logisk ut fra den tanke at arbeidsledige på denne måten oppnår et større arbeidsmarked å søke på. Dette gjelder imidlertid ikke arbeidsledige som flytter fra regioner med et mer omfattende arbeidsmarked til regioner med mindre arbeidsmarkeder, uten først å ha inngått et arbeidsforhold. I tillegg er det en rekke kvalitative forhold med hensyn på tilbud og etterspørsel etter ulike typer arbeidskraft som kan virke både positivt og negativt på mulighetene til å oppnå overgang til sysselsetting. Ut fra dette må vi forvente at ulike egenskaper hos de arbeidsledige vil spille en betydelig rolle.

En viktig målsetting for geografisk mobile arbeidsledige er dermed å oppnå overgang til sysselsetting. I hvilken grad de har klart å oppnå dette under år med lav- og oppgangskonjunktur er vist i tabell 2. Fordelingen av arbeidsledige flyttere på statusgruppene er gitt i prosent, slik at andelen som tilfaller hver av de fire statusgruppene i hver av periodene summerer seg til hundre. Ut fra målsettingen, er det ønskelig at prosentandelen med overgang til sysselsetting er så høy som mulig. De arbeidsledige som går over til statusgruppen sysselsatte/arbeidsledige må også sies å ha forbedret sin arbeidsmarkedsstatus, i og med at de har gått fra å være helt arbeidsledige til å oppnå et arbeidsforhold i det minste i deler av året. De som ender i statusgruppen, helt arbeidsledige, har ikke klart å endre sin posisjon på arbeidsmarkedet, mens den siste gruppen viser hvor stor andel av de arbeidsledige flyttere som har trukket seg ut av arbeidsstyrken.

Tabell 2. Arbeidsledige flyttere i 1988 (lavkonjunktur) og 1994 (oppgangskonjunktur) fordelt etter status på arbeidsmarkedet i henholdsvis 1989 og 1995. Etter kjønn og alder eller kjønn og utdanning. Alle fylker. Prosent

Kjønn	Aldersgrupper og utdanningsnivå	Blitt sysselsatt		Blitt både sysselsatt/arbeidsledig		Fortsatt arbeidsledig		Gått ut av arbeidsstyrken	
		1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95
Menn									
Alle alders- og utdanningsgrupper		22,5	26,3	15,1	16,3	42,1	41,4	20,3	16,0
16-24 år		23,7	24,2	15,6	16,0	39,6	41,7	21,1	18,1
25-44 år		22,0	28,9	14,6	16,9	44,2	39,8	19,2	14,5
45-74 år		16,4	14,0	16,4	12,8	43,1	53,6	24,1	19,6
Uoppgitt utdanning		15,9	11,2	11,5	13,5	40,4	56,6	32,2	18,7
Grunnskole		16,0	12,9	14,4	17,2	50,6	51,8	18,9	18,1
Videregående utdanning		25,0	25,5	17,2	18,0	41,0	41,3	16,8	15,3
Høyere utdanning		41,7	46,7	14,3	12,0	31,8	25,9	12,1	15,4
Kvinner									
Alle alders- og utdanningsgrupper		26,5	26,5	13,7	14,3	35,9	37,6	23,9	21,7
16-24 år		26,0	25,3	14,4	14,9	34,7	35,9	24,9	23,8
25-44 år		27,8	28,1	13,0	14,2	36,2	37,4	23,0	20,4
45-74 år		20,5	20,6	9,6	10,7	51,8	51,8	18,1	16,9
Uoppgitt utdanning		17,9	13,9	9,7	9,7	35,2	48,2	37,2	28,2
Grunnskole		18,4	14,3	10,3	10,5	42,6	50,1	28,7	25,0
Videregående utdanning		28,2	25,3	15,4	15,5	34,5	37,6	21,9	21,5
Høyere utdanning		44,8	42,6	14,1	14,8	27,1	25,0	14,1	17,6

Resultatene viser at om lag en fjerdedel av de arbeidsledige flytterne oppnådde status som helt sysselsatt i løpet av året etter flyttingen. De arbeidsledige flytterne hadde noe sterkere overgang til sysselsetting gjennom oppgangsperioden enn i lavkonjunkturårene på 1980-tallet, noe som hadde sammenheng med noe større overgang til sysselsetting blant arbeidsledige menn. Den klart største overgangen til sysselsetting var å finne blant høyt utdannede arbeidsledige, der overgangsraten både for menn og kvinner totalt oversteg 40 prosent i begge undersøkelsesperiodene. Som tabellen viser, øker overgangsraten til sysselsetting med stigende utdanningsnivå. Dekomponeres tallene på aldersgrupper, var det gjennomgående arbeidsledige i alderen 25-44 år som viste den største overgangen til sysselsetting. Tar vi også med overgangen til statusgruppen som består av personer som både har vært sysselsatte og arbeidsledige, økte den totale overgangen til sysselsetting til om lag 40 prosent.

Mer detaljerte undersøkelser (se bl.a. Stambøl (1997)) viser en klar tendens til at arbeidsledige med kort ledighetsperiode hadde en betydelig større overgang til sysselsetting etter flytting sammenliknet med langtidsledige, og at arbeidsledige som bor «alene» eller i ikke-registrerte samboerforhold, hadde en noe større overgangsrate til sysselsetting etter flytting sammenliknet med gifte eller arbeidsledige som bor i registrerte samboerforhold. Videre var det en tendens til større overgang til sysselsetting hos arbeidsledige flyttere som mottar dagpenger sammenliknet med dem som ikke mottar dagpenger.

Ifølge tabell 2 utgjør arbeidsledige flyttere som forblir arbeidsledige også i tilflyttingsregionen, om lag 40 prosent av totalt antall arbeidsledige menn som flytter og noe mindre av de arbeidsledige kvinnene som flytter. På den annen side har arbeidsledige kvinner som flytter en noe sterkere tendens til å trekke seg ut av arbeidsstyrken etter flytting sammenliknet med geografisk mobile arbeidsledige menn. Det var arbeidsledige med bare grunnskoleutdanning eller med ukjent utdanning (den siste består av mange innvandrere) samt arbeidsledige i den eldste aldersgruppen som viste den klart største tilbøyeligheten til å forbli arbeidsledige eller til å trekke seg ut av arbeidsstyrken etter flytting.

Bidrar flytting til å øke sannsynligheten for arbeidsledige til å få arbeid?

Det er stilt spørsmål om geografisk mobilitet hjelper arbeidsledige til å få et arbeid. For å analysere dette nærmere har vi sammenliknet den overgang til sysselsetting som arbeidsledige flyttere oppnår sammenliknet med arbeidsledige som ikke flytter. Resultatene av disse analyser er gitt i tabell 3. Tallene er gitt i indeksform, og viser arbeidsledige flytteres andel i hver statusgruppe etter flytting sammenliknet med tilsvarende andelsfordeling hos arbeidsledige som ikke flytter. Andelen av arbeidsledige ikke-flyttere i hver statusgruppe er satt lik 100, slik at indeksene som fremkommer i tabellen viser hvor stor over- eller underrepresentasjon de arbeidsledige flyttere har i de forskjellige statusgruppene.

I perioden med lavkonjunktur var arbeidsledige flyttere gjennomgående overrepresentert blant dem som oppnådde full sysselsetting. I perioden 1994-95 var det også en klar tendens til at arbeidsledige flyttere var overrepresentert i statusgruppen sysselsatte i året etter flyttingen, men som tallene viser, gjaldt ikke dette alle gruppene. I perioden med lavkonjunktur på slutten av 1980-tallet var overgangen til sysselsetting 52 prosent høyere blant arbeidsledige menn som hadde flyttet enn blant arbeidsledige menn som ikke hadde flyttet, mens tilsvarende tall for arbeidsledige kvinner som hadde flyttet var 42 prosent. Under årene med oppgangskonjunktur på 1990-tallet var imidlertid forholdet omvendt, ved at det synes å ha vært mer lønnsomt for arbeidsledige kvinner å flytte med tanke på overgang til sysselsetting. Tallene viser at det har vært mer lønnsomt for arbeidsledige menn å flytte under perioden med lavkonjunktur enn under perioden med oppgangskonjunktur, mens for arbeidsledige kvinner har det vært omtrent like lønnsomt i begge periodene.

Dekomponeres resultatene etter aldersgrupper, har arbeidsledige menn i den yngste og eldste aldersgruppen hatt størst nytte av å flytte i perioden med lavkonjunktur, mens det tilsvarende har vært tilfelle for arbeidsledige menn i alderen 25-44 år i perioden med oppgangskonjunktur. For arbeidsledige kvinner var det den eldste aldersgruppen som hadde størst nytte av å flytte i begge undersøkelsesperiodene. Målt etter utdanning var det gjennomgående arbeidsledige med høyere utdanning som har hatt størst nytte av å flytte sammenliknet med de som ikke har flyttet. Arbeidsledige menn med høyere utdanning skiller seg klart ut i perioden med oppgangskonjunktur, da nesten dobbelt så stor andel av flytterne oppnådde overgang til sysselsetting sammenliknet med høyt utdannede arbeidsledige menn som ikke flyttet. På den annen side viser geografisk mobile arbeidsledige menn med bare grunnskole og uoppgitt utdanning mindre overgang til sysselsetting under oppgangsperioden enn hva tilfelle var hos tilsvarende grupper som lot være å flytte.

Fordeles resultatene etter de arbeidslediges dagpengestatus, arbeidsledighetstid og ekteskapelige status, synes det å ha vært mer lønnsomt å flytte for langtidsledige enn for korttidsledige med tanke på overgang til sysselsetting. Videre har det vært noe mer lønnsomt å flytte for arbeidsledige som er enslige blant de korttidsledige, mens forskjellene er mindre entydige mellom enslige og gifte/samboende blant de langtidsledige. Med hensyn på skillet mellom dem som mottar og dem som ikke mottar arbeidsledighetstrygd, var det en viss tendens til at det har vært noe mer lønnsomt for dem som mottar dagpenger å flytte i perioden med lavkonjunktur mens forholdet var omvendt under oppgangsperioden på 1990-tallet.

Når det gjelder overgang fra arbeidsledighet til statusgruppen bestående av personer som både har vært sysselsatte og arbeidsledige året etter, så viser arbeidsledige som har flyttet i gjennomsnitt noe høyere overgangssannsynlighet sammenliknet med arbeidsledige som ikke har flyttet.

Tabell 3. Andelen av arbeidsledige flyttere i forhold til andelen av arbeidsledige ikke-flyttere i 1988 (lavkonjunktur) og 1994 (oppgangskonjunktur) etter status på arbeidsmarkedet i henholdsvis 1989 og 1995. Etter kjønn og alder eller kjønn og utdanning. Alle fylker. Indeks for arbeidsledige ikke-flyttere=100

Kjønn	Aldersgrupper og utdanningsnivå	Blitt sysselsatt		Blitt både sysselsatt/arbeidsledig		Fortsatt arbeidsledig		Gått ut av arbeidsstyrken	
		1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95
Menn									
Alle alders- og utdanningsgrupper		152	133	103	103	89	93	87	82
16-24 år		154	116	108	109	89	107	82	71
25-44 år		136	133	87	94	90	90	107	91
45-74 år		168	105	155	98	83	96	87	111
Uoppgitt utdanning		141	95	118	102	88	101	97	99
Grunnskole		145	90	105	118	101	101	76	92
Videregående utdanning		146	117	105	106	89	98	82	80
Høyere utdanning		172	195	106	89	78	66	56	66
Kvinner									
Alle alders- og utdanningsgrupper		142	143	114	108	87	85	85	90
16-24 år		137	131	121	120	91	91	80	83
25-44 år		139	141	102	100	84	85	95	93
45-74 år		156	160	93	86	109	96	62	81
Uoppgitt utdanning		144	123	119	108	89	94	93	99
Grunnskole		119	103	94	93	99	103	94	95
Videregående utdanning		135	130	117	109	85	87	87	94
Høyere utdanning		145	160	108	110	83	69	60	73

Alt i alt synes det altså å ha vært av stor betydning for arbeidsledige å flytte med hensyn på å oppnå sysselsetting. Dette gjenspeiler seg også klart i overgangen til de øvrige statusgruppene, der det var en meget klar tendens til at arbeidsledige som ikke flyttet var overrepresentert blant dem som fortsatt var arbeidsledige eller hadde trukket seg ut av arbeidsstyrken det andre året i hver av undersøkelsesperiodene. Det synes imidlertid å være små forskjeller i dette mønsteret mellom menn og kvinner og mellom undersøkelsesperiodene.

Arbeidslediges mobilitet på regionalt nivå

Undersøkelsen har også frembragt resultater som viser hvordan flere av de prosesser som er beskrevet over har foregått på det regionale plan. Utflyttingstilbøyeligheten hos helt arbeidsledige har vært størst i Oslo/Akershus både under perioden med lav- og oppgangskonjunktur. Det var imidlertid betydelig lavere utflyttingstilbøyelighet hos arbeidsledige i hovedstadsregionen i årene 1994-95 sammenliknet med lavkonjunkturperioden 1988-89. Det var arbeidsledige utflyttere fra Nord-Norge og Vestlandet som oppnådde størst overgang til sysselsetting under lavkonjunktoren på 1980-tallet, mens arbeidsledige utflyttere fra Vestlandet, Trøndelag og Hedmark/Oppland viste størst overgang til sysselsetting under oppgangsperioden på 1990-tallet, med en overgangsrate på om lag 30 prosent. På den annen side viste arbeidsledige utflyttere fra hovedstadsregionen i begge undersøkelsesperiodene den klart laveste overgangen til sysselsetting etter at flyttingene ble foretatt.

Oslo/Akershus var imidlertid også regionen med klart størst innflytting blant arbeidsledige. Hovedstadsregionen var samtidig regionen hvor arbeidsledige flyttere i størst grad klarte å oppnå et arbeidsforhold, med en andel på om lag en tredel både under lav- og oppgangskonjunkturperioden. Klart lavest overgang til sysselsetting har det vært blant de arbeidsledige som valgte å flytte til Trøndelag under lavkonjunktoren på 1980-tallet, og til Hedmark/Oppland under årene med oppgang på 1990-tallet. Sammenliknet med arbeidsledige som ikke flyttet, var det under perioden med lavkonjunktur mest lønnsomt å flytte fra fylkene Nordland, Troms og Nord-Trøndelag, mens det var mest lønnsomt for arbeidsledige å flytte fra fylkene Oppland, Sør- og Nord-Trøndelag under perioden med oppgangskonjunktur midt på 1990-tallet. På tilsvarende måte var det i begge undersøkelsesperiodene fylkene Oslo og Finnmark hvor de arbeidsledige innflytterne oppnådde størst overgang til sysselsetting sammenliknet med fylkenes egne bofaste arbeidsledige.

I tabell 4 har vi satt sammen resultatene fra de regionale analysene slik at de viser nettoeffektene av de regionale flyttingene hos arbeidsledige dekomponert etter hvilken status de har oppnådd på arbeidsmarkedet. Tallene er hentet fra oppgangsperioden på 1990-tallet og viser mobilitet mellom syv regioner.

Nettoeffektene av arbeidslediges flyttinger viser at Oslo/Akershus har hatt det klart største overskuddet av arbeidsledige gjennom flytteprosessen, mens Vestlandet og Nord-Norge har hatt den største nettoutflyttingen. Isolert sett bidrar dette til å øke arbeidsledigheten i hovedstadsregionen og redusere arbeidsledigheten i regionene med nettoutflyt-

Tabell 4. Nettoflytting for arbeidsledige personer i 1994 dekomponert etter status på arbeidsmarkedet i 1995. Etter fra- og tilflyttingsregion

Tilflyttingsregion	Fraflyttingsregion							Totalt
	Oslo/ Akershus	Østland søndre	Hedmark/ Oppland	Agder/ Rogaland	Vest- landet	Trønde- lag	Nord- Norge	
Oslo/Akershus								
Blitt sysselsatt	.	143	141	86	112	74	80	636
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	.	18	41	20	48	41	51	219
Fortsatt arbeidsledig	.	-26	7	29	55	68	82	215
Gått ut av arbeidsstyrken	.	-26	7	29	55	68	82	215
Totalt	.	109	196	164	270	251	295	1285
Østland søndre¹								
Blitt sysselsatt	-143	.	26	-1	18	14	2	-84
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-18	.	6	-11	1	7	-4	-19
Fortsatt arbeidsledig	26	.	5	-10	9	5	36	71
Gått ut av arbeidsstyrken	26	.	5	-10	9	5	36	71
Totalt	-109	.	42	-32	37	31	70	39
Hedmark/Oppland								
Blitt sysselsatt	-141	-26	.	-7	0	-1	-2	-177
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-41	-6	.	4	3	4	0	-36
Fortsatt arbeidsledig	-7	-5	.	-1	-10	7	-14	-30
Gått ut av arbeidsstyrken	-7	-5	.	-1	-10	7	-14	-30
Totalt	-196	-42	.	-5	-17	17	-30	-273
Agder/Rogaland								
Blitt sysselsatt	-86	1	7	.	31	25	3	-19
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-20	11	-4	.	11	7	-1	4
Fortsatt arbeidsledig	-29	10	1	.	3	-10	18	-7
Gått ut av arbeidsstyrken	-29	10	1	.	3	-10	18	-7
Totalt	-164	32	5	.	48	12	38	-29
Vestlandet								
Blitt sysselsatt	-112	-18	0	-31	.	19	-15	-157
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-48	-1	-3	-11	.	-3	9	-57
Fortsatt arbeidsledig	-55	-9	10	-3	.	-20	5	-72
Gått ut av arbeidsstyrken	-55	-9	10	-3	.	-20	5	-72
Totalt	-270	-37	17	-48	.	-24	4	-358
Trøndelag								
Blitt sysselsatt	-74	-14	1	-25	-19	.	-35	-166
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-41	-7	-4	-7	3	.	8	-48
Fortsatt arbeidsledig	-68	-5	-7	10	20	.	4	-46
Gått ut av arbeidsstyrken	-68	-5	-7	10	20	.	4	-46
Totalt	-251	-31	-17	-12	24	.	-19	-306
Nord-Norge								
Blitt sysselsatt	-80	-2	2	-3	15	35	.	-33
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-51	4	0	1	-9	-8	.	-63
Fortsatt arbeidsledig	-82	-36	14	-18	-5	-4	.	-131
Gått ut av arbeidsstyrken	-82	-36	14	-18	-5	-4	.	-131
Totalt	-295	-70	30	-38	-4	19	.	-358

¹ Regionen består av fylkene Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark

ting. Hovedstadsregionens netto tilførsel av arbeidsledige gjennom flytteprosessen var som tallene viser positiv i forhold til samtlige andre regioner, og om lag tre ganger så stor som under lavkonjunkturperioden på 1980-tallet (se Stambøl (1997)). Hvor permanente disse bidragene har vært til å øke eller redusere arbeidsledigheten i hver av regionene, fremgår av de dekomponerte tallene på hver statusgruppe. I Oslo/Akershus ble nettoeffekten av økt tilførsel av arbeidsledige gjennom flytteprosessen redusert betydelig, ved at om lag halvparten av regionens overskudd av arbeidsledige bestod av helt arbeidsledige som oppnådde sysselsetting året etter flyttingene. Nettotallene for

Oslo/Akershus viser likevel en viss rekruttering av mer permanent arbeidsledige gjennom flytteprosessen, samt overskudd av arbeidsledige som trekker seg ut av arbeidsstyrken. Av de andre regionene var det kun det sørlige Østlandet som hadde netto tilførsel av arbeidsledige flyttere i denne perioden. Mens tilførselen her var positiv for arbeidsledige flyttere som forble arbeidsledige eller trakk seg ut av arbeidsstyrken, var nettoeffekten av flytting negativ for arbeidsledige som oppnådde sysselsetting året etter. Med unntak av Nord-Norge, har den største nettoutflyttingen i de øvrige regionene kommet hos arbeidsledige som oppnådde å bli sysselsatte i året etter flyttingene.

Geografisk mobilitet og skifte av status hos sysselsatte

På tilsvarende måte som i analysene av mobilitet blant arbeidsledige, er oppmerksomheten i dette avsnittet konsentrert om analyse av geografisk mobilitet hos de sysselsatte og i hvilken grad sysselsatte skifter status etter at flyttingene er foretatt.

Det er flere grunner til at personer som allerede er å finne blant de sysselsatte, velger å flytte. En vanlig hypotese er at sysselsatte velger å flytte for å oppnå en bedre posisjon på arbeidsmarkedet. Årsakene kan blant annet ligge i forventningen om å oppnå bedre lønn eller på annen måte oppnå bedre avkastning av sin kunnskap, eller om man vil «human capital». Tradisjonelt sett har dette foregått ved at sysselsatte aktører søker arbeid i andre regioner, for deretter å foreta flytting etter at man har oppnådd et nytt arbeidsforhold. Skifte av både arbeidssted og arbeidsgiver har vært det dominerende i den geografiske mobiliteten blant sysselsatte. I nyere tid har geografisk mobilitet hos sysselsatte også sin bakgrunn i karrierebevegelser innenfor forskjellige foretak. Når foretakene vokser i omfang samtidig som de blir mer og mer multiregionale, og i flere tilfelle også multinasjonale, i sin lokalisering, vil flere karriereveier innen samme foretak i mange tilfelle føre til en geografisk mobilitet. Andre grunner til mobilitet blant sysselsatte er å finne som medflyttende familiemedlem der begge ektefeller eller samboere allerede har en jobb, men der en av partene oppnår et bedre arbeidsforhold i en annen region. Geografisk mobilitet blant sysselsatte kan også ha bakgrunn i samlivsinngåelser eller samlivsbrudd. Ytterligere årsaker kan ligge i regionale «push»-faktorer, der stor usikkerhet på arbeidsmarkedet kan føre til at syssel-

satte aktører velger å flytte til regioner der man kan oppnå et sikrere arbeidsforhold. I alle disse eksempler på flyttemotiv kan vi forvente at de sysselsatte ønsker å forbli sysselsatte også etter at flyttingene er foretatt. På den annen side forekommer også flyttemotiv blant sysselsatte som innebærer at aktørene frivillig ønsker å skifte status på arbeidsmarkedet for kortere eller lengre tid. Dette kan f.eks. skje ved at en allerede sysselsatt person ønsker å ta ytterligere utdanning. Dessuten kan det forekomme endringer i status som sysselsatt som følge av fødsler, og at slike begivenheter skjer i nær forbindelse med en flytting. Opphør av status som sysselsatt kan også være av mer ufrivillig karakter, der sysselsatte i en region ikke oppnår et arbeidsforhold i andre regioner etter flytting, eller at en sysselsatt person velger å skifte region i forbindelse med overgang til arbeidsledighet eller å gå ut av arbeidsstyrken.

Med tanke på at de sysselsattes geografiske mobilitet og endring av status kan ha betydning for den regionale arbeidsledigheten, har vi til slutt tatt med noen resultater som viser hvordan flere av disse prosessene har foregått på det regionale nivå inkludert noen nettoeffekter av den geografiske mobiliteten blant sysselsatte.

Sysselsatte flytteres skifte av status på arbeidsmarkedet

Det har vært av interesse å kartlegge hvilken status de sysselsatte fortsetter å ha på arbeidsmarkedet etter å ha foretatt en flytting mellom fylkene. I hvilken grad de har klart å opprettholde sin status som sysselsatte under år med henholdsvis lav- og oppgangskonjunktur er vist i tabell 5. Fordelingen av sysselsatte flyttere på statusgruppene er gitt i

Tabell 5. Sysselsatte flyttere i 1988 (lavkonjunktur) og 1994 (oppgangskonjunktur) fordelt etter status på arbeidsmarkedet i henholdsvis 1989 og 1995. Etter kjønn og alder eller kjønn og utdanning. Alle fylker. Prosent

Kjønn	Aldersgrupper og utdanningsnivå	Fortsatt sysselsatt		Blitt både sysselsatt/arbeidsledig		Blitt arbeidsledig		Gått ut av arbeidsstyrken	
		1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95
Menn									
Alle alders- og utdanningsgrupper		78,5	84,4	5,7	4,3	4,3	2,8	11,5	8,6
16-24 år		68,4	73,8	8,4	7,6	7,0	5,5	16,1	13,1
25-44 år		82,0	86,5	5,4	3,9	3,7	2,5	9,0	7,1
45-74 år		77,5	82,1	2,6	3,2	2,5	1,8	17,3	12,8
Uoppgitt utdanning		66,2	76,1	6,7	6,2	7,9	4,9	19,2	12,8
Grunnskole		70,0	76,1	9,3	6,2	7,0	5,7	13,7	12,0
Videregående utdanning		76,1	81,6	7,0	5,8	5,1	3,4	11,9	9,2
Høyere utdanning		87,9	89,0	2,2	2,3	1,3	1,5	8,7	7,2
Kvinner									
Alle alders- og utdanningsgrupper		71,5	75,2	5,3	5,3	5,3	5,0	17,8	14,5
16-24 år		66,8	68,0	7,6	8,8	6,9	6,7	18,6	16,6
25-44 år		74,4	77,2	4,3	4,5	4,6	4,9	16,8	13,4
45-74 år		72,5	77,1	2,7	3,4	3,8	3,0	21,0	16,6
Uoppgitt utdanning		65,6	68,0	5,5	5,8	6,0	6,9	23,0	19,3
Grunnskole		60,5	62,3	7,4	9,8	8,8	8,0	23,3	19,9
Videregående utdanning		69,5	71,3	6,4	7,4	6,3	6,9	17,7	14,4
Høyere utdanning		80,8	80,9	2,5	2,8	2,1	2,8	14,7	13,5

prosent, slik at andelen som tilfaller hver av de fire statusgruppene i hver av periodene summerer seg til hundre. Resultatene viser at i perioden med lavkonjunktur i 1988-89, var fortsatt 79 prosent av de sysselsatte mennene og 71 prosent av de sysselsatte kvinnene å gjenfinne som sysselsatte i året etter at flyttingene ble foretatt. Under perioden med oppgangskonjunktur i 1994-95 økte denne andelen til 84 prosent for sysselsatte menn og 75 prosent for sysselsatte kvinner. Den klart sterkeste tilbøyeligheten til å forbli sysselsatt etter flytting var å finne hos sysselsatte personer med høyere utdanning. Dekomponeres tallene etter alder, var det gjennomgående sysselsatte i alderen 25-44 år som i størst grad klarte å opprettholde sin sysselsettingsstatus etter flytting. Når det gjelder overgang til statusgruppen som består av personer som både er sysselsatte og arbeidsledige i løpet av året, var det små forskjeller mellom menn og kvinner og mellom undersøkelsesperiodene, og andelen ligger på om lag 5 prosent. Andelen sysselsatte flyttere som endte opp som helt arbeidsledige året etter flytting, var om lag 5 prosent for kvinner og noe lavere for menn. Sysselsatte kvinner viste i begge periodene en sterkere tendens enn menn til å trekke seg ut av arbeidsstyrken etter at de hadde flyttet. Sysselsatte flytteres overgang til arbeidsledighet og ut av arbeidsstyrken var ellers mest fremtredende hos sysselsatte med bare grunnskoleutdanning. Overgangen til arbeidsledighet og ut av arbeidsstyrken var noe lavere under oppgangsperioden 1994-95 sammenliknet med årene 1988-89.

Sysselsatte flyttere sammenliknet med bofaste sysselsatte

I dette avsnittet har vi sett nærmere på hvordan sysselsatte flyttere beveger seg mellom ulike statusgrupper på arbeidsmarkedet etter flytting sammenliknet med sysselsatte som ikke flytter. Resultatene av disse analysene er gitt i tabell 6. Tallene er på tilsvarende måte som i tabell 3 gitt i indeksform, og viser sysselsatte flytteres andel på hver statusgruppe etter flytting sammenliknet med tilsvarende andelsfordeling hos sysselsatte som ikke har flyttet.

Tabellen viser at sysselsatte flyttere var klart underrepresentert blant dem som var å gjenfinne som sysselsatte det andre året, uavhengig av lav- eller oppgangskonjunktur. På den annen side viser sysselsatte flyttere en betydelig større overgang til helt arbeidsledighet og til å trekke seg ut av arbeidsstyrken sammenliknet med sysselsatte som ikke har flyttet.

Dekomponeres resultatene etter alder, var det gjennomgående sysselsatte flyttere i den eldste aldersgruppen som hadde lavest andel med fortsatt sysselsetting sammenliknet med tilsvarende grupper sysselsatte ikke-flyttere. Målt etter utdanning, var det gjennomgående sysselsatte flyttere med høyere utdanning som i størst grad beholdt sin status sammenliknet med sysselsatte som ikke flyttet. I begge undersøkelsesperiodene var det sysselsatte flyttere med grunnskole og uoppgitt utdanning som viste de laveste andeler med fortsatt sysselsetting sammenliknet med ikke-flytterne.

Tabell 6. Andelen av sysselsatte flyttere i forhold til andelen av sysselsatte ikke-flyttere i 1988 (lavkonjunktur) og 1994 (oppgangskonjunktur) etter status på arbeidsmarkedet i henholdsvis 1989 og 1995. Etter kjønn og alder eller kjønn og utdanning. Alle fylker. Indeks for sysselsatte ikke-flyttere = 100

Kjønn	Aldersgrupper og utdanningsnivå	Fortsatt sysselsatt		Blitt både sysselsatt/arbeidsledig		Blitt arbeidsledig		Gått ut av arbeidsstyrken	
		1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95	1988-89	1994-95
Menn									
Alle alders- og utdanningsgrupper		91	93	116	156	218	274	161	164
16-24 år		102	99	78	100	108	142	104	93
25-44 år		92	93	108	137	224	265	227	227
45-74 år		89	89	93	206	296	373	197	211
Uoppgitt utdanning		85	92	115	148	223	242	147	117
Grunnskole		83	86	168	198	363	504	157	157
Videregående utdanning		90	90	117	180	207	296	176	187
Høyere utdanning		94	94	147	193	207	281	192	187
Kvinner									
Alle alders- og utdanningsgrupper		84	84	157	206	306	408	178	200
16-24 år		95	94	106	123	140	163	107	102
25-44 år		86	86	129	171	295	379	206	217
45-74 år		82	84	144	243	574	635	222	264
Uoppgitt utdanning		84	82	141	159	239	321	150	166
Grunnskole		72	72	199	331	555	617	219	223
Videregående utdanning		83	80	162	240	276	475	181	210
Høyere utdanning		90	88	221	236	338	424	181	210

Tabell 7. Nettoflytting for sysselsatte personer i 1994 dekomponert etter status på arbeidsmarkedet i 1995. Etter fra- og tilflyttingsregion

	Fraflyttingsregion							
Tilflyttingsregion	Oslo/ Akershus	Østland søndre	Hedmark/ Oppland	Agder/ Rogaland	Vest- landet	Trørnde- lag	Nord- Norge	Totalt
Oslo/Akershus								
Fortsatt sysselsatt	.	-60	300	47	341	240	357	1225
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	.	-31	6	1	1	0	8	-15
Blitt arbeidsledig	.	-56	-16	-9	-1	-17	-12	-111
Gått ut av arbeidsstyrken	.	-80	-38	-6	16	-3	-7	-118
Totalt	.	-227	252	33	357	220	346	981
Østland søndre¹								
Fortsatt sysselsatt	60	.	15	-25	38	65	88	241
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	31	.	-3	-6	-3	6	6	31
Blitt arbeidsledig	56	.	-1	-2	2	9	27	91
Gått ut av arbeidsstyrken	80	.	1	-20	3	1	31	96
Totalt	227	.	12	-53	40	81	152	459
Hedmark/Oppland								
Fortsatt sysselsatt	-300	-15	.	-10	-26	0	15	-336
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-6	3	.	-6	3	-8	9	-5
Blitt arbeidsledig	16	1	.	8	-4	3	-5	19
Gått ut av arbeidsstyrken	38	-1	.	-3	-9	-10	7	22
Totalt	-252	-12	.	-11	-36	-15	26	-300
Agder/Rogaland								
Fortsatt sysselsatt	-47	25	10	.	113	28	145	274
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-1	6	6	.	14	5	9	39
Blitt arbeidsledig	9	2	-8	.	-16	-7	7	-13
Gått ut av arbeidsstyrken	6	20	3	.	-22	-5	18	20
Totalt	-33	53	11	.	89	21	179	320
Vestlandet								
Fortsatt sysselsatt	-341	-38	26	-113	.	42	30	-394
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-1	3	-3	-14	.	4	-2	-13
Blitt arbeidsledig	1	-2	4	16	.	-4	6	21
Gått ut av arbeidsstyrken	-16	-3	9	22	.	-4	28	36
Totalt	-357	-40	36	-89	.	38	62	-350
Trørndelag								
Fortsatt sysselsatt	-240	-65	0	-28	-42	.	33	-342
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	0	-6	8	-5	-4	.	4	-3
Blitt arbeidsledig	17	-9	-3	7	4	.	9	25
Gått ut av arbeidsstyrken	3	-1	10	5	4	.	20	41
Totalt	-220	-81	15	-21	-38	.	66	-279
Nord-Norge								
Fortsatt sysselsatt	-357	-88	-15	-145	-30	-33	.	-668
Blitt sysselsatt/arbeidsledig	-8	-6	-9	-9	2	-4	.	-34
Blitt arbeidsledig	12	-27	5	-7	-6	-9	.	-32
Gått ut av arbeidsstyrken	7	-31	-7	-18	-28	-20	.	-97
Totalt	-346	-152	-26	-179	-62	-66	.	-831

¹Regionen består av fylkene Østfold, Buskerud, Vestfold og Telemark

Alt i alt synes det altså å ha vært mindre gunstig for sysselsatte å flytte med tanke på fortsatt sysselsetting. Her skal vi likevel ikke trekke konklusjonene for langt. Som nevnt er det flere grunner til at sysselsatte velger å flytte. Vi må regne med at blant de sysselsatte som flyttet, og fortsatt var å gjenfinne som sysselsatte, befant det seg mange som forbedret sin posisjon på arbeidsmarkedet. På den annen side har vi de sysselsatte som av mer eller mindre frivillige årsaker har endret sin status fra å være sysselsatt. Som tabell 6 viser, ser vi klart at disse overganger fra sysselsetting har vært markert større hos personer som har flyttet sammenliknet med sysselsatte som ikke har flyttet. Spesielt var

overgangen til arbeidsledighet markert høyere hos de sysselsatte som har flyttet.

Overgangssannsynligheten til arbeidsledighet blant sysselsatte flyttere sammenliknet med sysselsatte ikke-flyttere var gjennomgående høyere hos kvinner enn hos menn. Aller størst var overgangen til arbeidsledighet blant sysselsatte kvinner i den eldste aldersgruppen, der flytterne viste opp til seks og syv ganger større sannsynlighet for å bli arbeidsledige sammenliknet med de bofaste. Sannsynligheten for å trekke seg ut av arbeidsstyrken var også markert høyere blant sysselsatte som flyttet sammenliknet med ikke-

flytterne. På tilsvarende måte var overrepresentasjonen størst blant kvinner og noe større under perioden med oppgangskonjunktur på 1990-tallet.

Sysselsattes mobilitet på regionalt nivå

På tilsvarende måte som hos de arbeidsledige er det sett nærmere på hvordan flere av de prosessene som er beskrevet over har forløpt på det regionale plan. De regionale resultatene av flytting blant helt sysselsatte viser at utflyttingstilbøyeligheten har vært klart størst i Oslo/Akershus både under perioden med lavkonjunktur og under årene med oppgang på 1990-tallet. Det var også sysselsatte utflyttere i Oslo/Akershus som viste størst andel med fortsatt sysselsetting etter flytting. Mye skyldes imidlertid flytting mellom fylkene Oslo og Akershus. På den annen side var det sysselsatte utflyttere i Agder/Rogaland og Nord-Norge som viste lavest andel med fortsatt sysselsetting etter flytting. Oslo/Akershus var også regionen med størst innflyttingstilbøyelighet blant sysselsatte, samt den regionen hvor sysselsatte innflyttere i størst grad har beholdt sin status som sysselsatte. På den annen side var det Vestlandet som viste den laveste innflyttingstilbøyeligheten blant sysselsatte i begge undersøkelsesperiodene.

I tabell 7 er resultatene fra de regionale analysene satt sammen slik at de viser nettoeffektene av de regionale flyttingene hos sysselsatte dekomponert etter hvilken status de fortsatt har på arbeidsmarkedet under oppgangsperioden. På tilsvarende måte som hos de arbeidsledige var det Oslo/Akershus som hadde det klart største overskuddet av sysselsatte gjennom flytting, mens Nord-Norge har hatt den største nettoutflyttingen. Isolert sett bidro dette til at sysselsatte flyttere la beslag på flere arbeidsplasser i hovedstadsregionen enn de fristilte, mens sysselsatte flyttere i regioner med netto utflytting av sysselsatte potensielt sett var med på å skape vakanser på arbeidsmarkedet. Oslo/Akershus skiller seg også ut ved at regionens overskudd av sysselsatte som forble sysselsatte etter flytting, var større enn det den totale nettoinnflyttingen av sysselsatte skulle tilsi. Dette betyr at Oslo/Akershus har hatt nettoutflytting av sysselsatte som skifter status på arbeidsmarkedet etter flytting. Av de andre regionene var det kun det sørlige Østlandet og Agder/Rogaland som hadde netto tilførsel av sysselsatte gjennom flytteprosessen i de to undersøkelsesperiodene. I de øvrige regionene var det stort sett positiv netto innflytting av sysselsatte som gikk over til arbeidsledighet eller som trakk seg ut av arbeidsstyrken, mens det var netto utflytting av sysselsatte som forble sysselsatte etter flytting. Nord-Norge skiller seg ut i begge undersøkelsesperiodene med netto utflytting av sysselsatte uansett i hvilken statusgruppe de sysselsatte var å gjenfinne etter flytting.

Nordiske sammenlikninger

I det nordiske samarbeidsprosjektet er det foretatt tilsvarende analyser av geografisk mobilitet og arbeidsmarkedsmobilitet også i Finland og Sverige. Når valg av perioder ikke faller sammen i tid, skyldes dette forskjellig konjunkturforløp i de tre land. Observasjonsperiodene er dessuten

noe lenger i de svenske analysene. Finland og Sverige skiller seg fra Norge med en betydelig høykonjunktur de siste årene av 1980-tallet og en meget kraftig nedgangskonjunktur i hele første halvdel av 1990-tallet, som medførte betydelige nedskjæringer i de offentlige budsjetter. Forskjellen mellom oppgangs- og nedgangsperiodene er dessuten atskillig mer markante i Sverige og spesielt i Finland sammenliknet med Norge. Dette kommer bl.a. til uttrykk gjennom betydelig høyere flyttefrekvenser i Finland under oppgangsperioden sammenliknet med nedgangsperioden på 1990-tallet. Det samme gjelder for ikke-sysselsatte og sysselsatte med høyere utdanning i Sverige, mens personer med lavere og videregående utdanning, i likhet med i Norge, har høyere flyttefrekvenser i nedgangsperioden. I Sverige forklares dette bl.a. med at nedskjæringene i de offentlige budsjettene på 1990-tallet kan ha ført til akselerasjon i de regionale flytteprosessene.

Til tross for konjunkturforskjellene, er de arbeidsledige (i de svenske analysene, ikke-sysselsatte) og sysselsatte flytteres endringer i arbeidsmarkedsstatus i Finland og Sverige stort sett i tråd med de resultater som er fremkommet i de norske analysene. Andelen av de arbeidsledige (henholdsvis ikke-sysselsatte) som oppnådde sysselsetting var forholdsvis høy i Finland og Sverige i årene med oppgangskonjunktur på slutten av 1980-tallet, mens overgangsprosenten falt betydelig under lavkonjunkturperiodene på 1990-tallet. Sammenliknet med disse resultatene, var imidlertid overgangen til sysselsetting blant arbeidsledige flyttere i Norge forholdsvis lav. Det siste kan ha sammenheng med en noe videre definisjon av arbeidsledige i Norge.

Resultatene viser at det også i Finland og Sverige har vært lønnsomt for arbeidsledige (henholdsvis ikke-sysselsatte) å flytte med hensyn på å oppnå et arbeidsforhold. Fordelen med å flytte for å oppnå sysselsetting ble imidlertid betydelig redusert under årene med lavkonjunktur på 1990-tallet, men fremdeles var det noe mer lønnsomt for arbeidsledige (ikke-sysselsatte) å flytte fremfor å la være å flytte. Under perioden med oppgangskonjunktur i Norge lå arbeidsledige flytteres relative overgang til sysselsetting noe lavere sammenliknet med Finland og Sverige. Under perioden med lavkonjunktur på slutten av 1980-tallet viste derimot arbeidsledige flyttere i Norge en betydelig større gevinst ved å flytte sammenliknet med arbeidsledige (ikke-sysselsatte) under lavkonjunkturårene i Finland og Sverige.

Resultatene viser at det ikke var noen persongrupper i noen av landene som klarte å opprettholde sin sysselsettingsstatus fullt ut etter at flyttingene var foretatt. Under periodene med gunstig utvikling på arbeidsmarkedet viste sysselsatte samlet en svakt høyere tilbøyelighet til å opprettholde sin sysselsettingsstatus etter flytting i Sverige. Periodene med lavkonjunktur viste imidlertid dramatiske endringer i Finland og Sverige med hensyn til sysselsatte flytteres opprettholdelse av sin sysselsettingsstatus. For alle sysselsatte samlet var det i disse periodene bare om lag to tredeler av sysselsatte flyttere som kunne gjenfinnes som sysselsatte etter flytting. I Norge var som kjent forskjellen mellom oppgangs- og lavkonjunktur betydelig mindre, men også

her var sannsynligheten for å opprettholde sin status som sysselsatt etter flytting noe mindre under lavkonjunkturperioden på slutten av 1980-tallet sammenliknet med oppgangsperioden på midten av 1990-tallet.

Resultatene viste nesten gjennomgående at en lavere andel av de sysselsatte som har flyttet har klart å opprettholde sin status som sysselsatt sammenliknet med sysselsatte som ikke har flyttet. I Finland og Sverige var forskjellen mellom sysselsatte flyttere og ikke-flyttere klart mest markert under perioden med lavkonjunktur, mens det i Norge var små forskjeller mellom konjunkturperiodene med hensyn på sysselsatte flyttere og ikke-flytteres relative tilbøyelighet til å opprettholde sin arbeidsmarkedsstatus.

Resultatene av analysene på regionalt nivå, viser at det har vært en betydelig tilbøyelighet både blant arbeidsledige (ikke-sysselsatte) og sysselsatte å flytte til de mest sentrale arbeidsmarkedene både i Finland, Norge og Sverige. For mer detaljerte resultater av analysene i prosjektet vises bl.a. til Johansson et al. (1997), Rissanen (1997), Stambøl (1996, 1997, 1998) og Johansson og Persson (1998).

Oppsummering

Resultatene viser betydelig høyere flyttefrekvenser blant arbeidsledige enn blant sysselsatte i nesten alle persongrupper og regioner. Videre indikerer analysen at det har vært fordelaktig for arbeidsledige å flytte med tanke på å oppnå et arbeidsforhold, og da spesielt blant arbeidsledige med høyere utdanning. På den annen side har det totalt sett vært mindre fordelaktig for sysselsatte å flytte med hensyn på å opprettholde sin status. Detaljerte tall viser at sannsynligheten for å bli arbeidsledig eller å trekke seg ut av arbeidsstyrken er større blant sysselsatte flyttere enn blant sysselsatte ikke-flyttere.

Resultatene viser at regionene har forskjellig attraktivitet blant flytterne. En generell konklusjon er at de mest sentrale regionene er mest attraktive både blant sysselsatte og arbeidsledige uavhengig av oppgangs- eller nedgangskonjunktur.

Flytteprosessene har dermed bidratt til en viss forskyvning av både sysselsatte og arbeidsledige mellom regionene. Størst bidrag til regional ubalanse er observert blant arbeidsledige flyttere som oppnår et arbeidsforhold etter flytting, og blant sysselsatte flyttere som beholder sin arbeidsmarkedsstatus etter flytting, og på den måten både legger beslag på vakanser i tilflyttingsregionen og skaper vakanser i fraflyttingsregionen. Isolert sett bidrar overskudd av arbeidskraft gjennom flytteprosessen til å redusere presset på arbeidsmarkedet, avhengig av til hvilken grad arbeidsmarkedet er istand til å absorbere den økte arbeidskraften. Regioner som opplever netto utflytting kan isolert sett oppleve et noe høyere press enten gjennom lavere arbeidsledighet og/eller økt antall vakanser på grunn av geografisk "turn-over" i arbeidsmarkedet.

Referanser

- Johansson, M., L.O.Persson, E.Rissanen og L.S. Stambøl (1997): Interregional labour market mobility patterns in rapidly changing Nordic welfare states - a comparative analysis, paper presentert på "the 37th. European Congress of the Regional Science Association" i Roma, Italia, 25.-29. august 1997.
- Johansson, M., og L.O.Persson (1998): Interregional labour mobility in Sweden, paper presentert på nordisk seminar "Structures and Prospects of Nordic Regional Economics", Savonlinna, Finland, 4.-7. juni 1998.
- Rissanen E. (1997): Migration effects on the position of the unemployed and employed in the labour market in Finland, paper presentert på "the 44th. North American Meeting of the Regional Science Association International", Buffalo, New York, 6.-9. november 1997.
- Stambøl, L.S. (1990): *Flytting og arbeidsmarked i fylkene*, Rapporter 90/10, Statistisk sentralbyrå.
- Stambøl, L.S. (1991): Migration Projection in Norway: A Regional Demographic-Economic Model. I J.Stilwell og P.Congdon (red.): *Migration Models, Macro and Micro Approaches*, London og New York, Belhaven Press.
- Stambøl, L.S. (1994): *Flytting, utdanning og arbeidsmarked 1986-1990. En interaktiv analyse av sammenhengen mellom endringer i flytte-tilbøyelighet og arbeidsmarked*, Rapporter 94/17, Statistisk sentralbyrå.
- Stambøl, L.S. (1995a): *Flytting og arbeidsstyrken - Flytte-tilbøyelighet og flyttemønster hos arbeidsledige og sysselsatte 1988-1993*, Rapporter 95/28, Statistisk sentralbyrå.
- Stambøl, L.S. (1995b): Flytting i ulike grupper på arbeidsmarkedet. *Økonomiske analyser* 1995, 8, Statistisk sentralbyrå, 27-39.
- Stambøl, L.S. (red.) (1996): *Flytting og arbeidsmarked i nordiske land - Et forprosjekt*, Tema Nord 1996:576, - Nordisk Ministerråd, København.
- Stambøl, L.S. (red.) (1997): *Flytting og sysselsetting i nordiske land - Bruttostrømsanalyser og tilbudssidetilpasninger i de regionale arbeidsmarkedene*, Tema Nord 1997:599, Nordisk Ministerråd, København.
- Stambøl, L.S. (1998): Interregional labour market mobility patterns in Norway - Gross stream analysis and supply side adjustments, paper presentert på nordisk seminar "Structures and Prospects of Nordic Regional Economics", Savonlinna, Finland, 4.-7. juni 1998.
- Stambøl, L.S., N.M.Stølen og T.Åvitsland (1998): Regional analyses of labor markets and demography: A model based Norwegian example, *Papers in Regional Science: The Journal of the RSAI*, 77, 1: 37-62, Illinois, USA.